

dovršil leta 1913. v Gorici. Nekrolog pri-
občimo prihodnjic.

Zvestemu tovarišu in prijatelju, junaškemu slovenskemu učitelju ostani vekovit spomin v naših dušah!

TRETJI ZBOR.

Grom zabliska, strela vdari,
Svet v požar izpremeni,
vojni hrup zagospodari,
domovina krvavi.
Vse strmé se pogleduje:
kdo bo tu junaštva vzor?
Pa se kmalu odlikuje
Avstrijski tretji zbor.

Kamor pride tam udari,
da sovraga v beg spodi,
zmago, red povsod ustvari,
naša vojska zaslovi.
Svet osupljen pozveduje:
Kdo je la poguma vzor?
Pa kot blisk se vest razsuje:
To je tretji vojni zbor.

Rus v Karpatih se zajedel,
strah nas vse je spreletel,
zbor naš zmagati je vedel,
zopet vse nazaj mu vzeli.
Vse radostno je razvneto,
rešen svet karpatskih gor,
vse slavi to delo sveto
in junaški tretji zbor.

Nov sovražnik, Lah ogabni
v nas besneti je začel,
Tretji zbor naš nepozabni
ga junaško je prijel:
Spretno mu ravnavna ude,
v goste k njemu gre na dvor,
seka mu tam rane hude
naš železni tretji zbor.

Na Gorico oslabljeno
izdajalec se zagnal,
Tretji zbor bo že pošteno
še od tam slovo mu dal.
Laška strela razbesnela
naš oskrnjala bo dvor?
da bo zemlja mir imela,
poskrbel bo tretji zbor.

Štajerc, Kranjc, Primorec — bratje
v zboru tem junaškem so,
in Koroške vrli svatje
z njimi v njem se družijo.
Avstrijo, domovje pravno,
sreče naše mili dvor,
Habsburžanov krono slavno
varuje naš tretji zbor.

Ko nevihte groza mine,
bojni grom se pomiri,
na junaštva vojne čine
pa spomin naj zažari.
Naj doni od Tridentina
pa do mej karpatskih gor:
Ta vse vojske je vršina
naš slovenski tretji zbor!

Josip Čonč.

POZDRAV S FRONTE.

Slovenski učitelji poročajo s fronte
s tovariškimi pozdravi z dne 23. pret.
mes., da so zdravi in srečno prebili ta 7.
italijanski napad na Kraški planoti. Obadi
so bili strašni in gosti, pa naši junaki so
kot pečine stali na kraški skali. — Kadetni
aspiranti-naredniki Franc Kranjc, nadučitelj
od Sv. Barbare v Sl. gor., Konrad Mešovšek,
učitelj v Zg. Hočah, Mat. Perger, učitelj pri
Sv. Juriju v Sl. gor. — Vsem tem junaškim
svojim tovarišem vračamo pozdrave,
želeč jim, naj jim ostane zvesta sreča
junaška do zmagoslavnega povratka!

Pokojni Koderman pa je tudi neumorno
deloval zunaj šole, »ne le, kar ve-
leta mu stan«; bil je eno dobo župan v
Frankolovem in istotam tudi občinski tajnik
23 let. Komur je znano župansko poslovanje,
lahko ume njegov veliki trud, zakaj občinski
tajnik je vendarle vedno duša vsega županstva.
Jako mnogo se je tudi trudil za povzdigo
kmetijstva, kar nam izpričuje dejstvo, da je
dobil od c. kr. kmetijske družbe za Štajersko
v Gradcu srebrno kolajno na predlog takrat
nemške kmetijske podružnice v Celju.

Veselilo je pokojnika, da je za svoje
vsestransko delovanje dobil vsaj nekaj
priznanja na merodajnih mestih. Cesar mu
je podelil srebrn zaslužni križec s krono,
občina Frankolovo ga je imenovala za
častnega občana, dobil je še kolajno za
40letno zvesto službovanje.

Kako je bil pokojni Koderman pri-
ljubljen, je pokazal v sedanjih razmerah
sijajni pogreb dne 19. septembra t. l., ki
so se ga udeležili mnogi učitelji, znanci
in prijatelji iz Gornjega Grada, Celja,
Bočne, Šmartnega, Nove Stifte, Šoštanja,

**VAŽNE DOLOČBE ZA INVALIDNE
PODČASTNIKE IN VOJAKE.**

Vojno ministrstvo je izdalo odlok, s katerim nalaga poklicanim činiteljem, da natančno poučijo vse podčastnike, ki so postali v vojni invalidni, o vseh njihovih pravicah. Tako so n. pr. mnogi podčastniki mnenja, da kot invalidi ne morejo ostati v vojaški službi in da nimajo pravice do certifikata za nameščenje v civilni službi. Temu pa ni tako, in vse prizadete podčastnike je pozvati, da čimprej vložijo prošnjo za certifikat. — Drugi odlok vojnega ministrstva se tiče invalidnega moštva. Zvedelo se je namreč, da se nekateri invalidni vojaki odpuščajo brez dopolnilnega zdravljenja in izšolanja, češ, da so sami izjavili, da jih njihova poškodba ne bo ovirala v izvrševanju njihovega civilnega poklica ali v delu. Vojno ministrstvo pa določa, da se noben invalid pod nobenim pogojem ne sme odpustiti brez dopolnilnega zdravljenja in izšolanja, če je le zdravnik mnenja, da bi se dalo invalidovo stanje s posledobnim zdravljenjem izboljšati. Šele potem je izvesti superarbitracijo.

V. VOJNO POSOJILO.

Peto vojno posojilo bo razpisano na Ogrskem v prvi polovici novembra, in sicer najbrž pod istimi pogoji kakor četrto. Nekako istočasno postane vprašanje novega vojnega posojila tudi pri nas aktualno. — Wolffov urad javlja: Po sedanjih natančnejših podatkih podpisovalnic in posredovalnic se je iznos petega vojnega posojila zvišal na 10.651.720.000 mark. V tej vsoti pa podpisi na bojišču in prekomorski podpisi še niso popolnoma všteti, tako da je pričakovati še nadaljnega prirastka.

IZOBRAZBA UČITELJEV ZA REZERVNE ČASTNIKE.

Doslej so bili izključeni od izobrazbe za rezervne častnike učitelji, ki so bili glasom § 32. brambnega zakona iz leta 1889, oziroma § 82. brambnega zakona iz leta 1912 dodeljeni nadomestni rezervi; potem učitelji ki so bili po dokončani službeni dolžnosti, prebivši jo kot nadomestni rezervisti v vojski ali domobranstvu, prestavljeni v črno vojsko; končno učitelji, ki jim je bila priznana ugodnost enoletne prostovoljske pravice šele potem, ko so kot nadomestni rezervisti užili prvo vojaško izobrazbo. — Kakor sedaj razglajajo od avtoritetne strani, se morajo zgoraj imenovani učitelji — in sicer za sedaj oni iz rojstnih letnikov 1865 do vključno 1882 — kolikor so izvenslužbeno za častnike sposobni, na svojo prošnjo privzeti k izobrazbi za rezervne častnike. Vendar morajo, ako se potegajo za izobrazbo rezervnih častnikov, prej prositi za odsodbo ugodnosti po § 32. brambnega zakona iz leta 1889, oziroma § 82. brambnega zakona iz leta 1912 in za priznanje po § 21:2 brambnega zakona iz leta 1912. — O tem odločujejo pri osebah, ki so v vojski na bojnem polju, predpostavljeno poveljniki čet, pri osebah pa, ki so v zaledju, poveljniki nadomestnih čet — s pogojem, ako bi bili prosilci lahko dokazali znanstveno usposobljenost za enoletnega prostovoljca najpozneje do 1. oktobra onega leta, ko so bili v njem potrjeni. Tistim, ki so prestavljeni v črno vojsko, je pod istimi pogoji od istih strani priznati pravico noše znakov enoletnih prostovoljcev. Tisti, ki so bile zaradi njih izdane te določbe, ostanejo načeloma pri tistem delu oborožene moči, v katero temeljno stanje sedaj spadajo. V kolikor bi se pa posamezne osebe sedaj izjemoma nahajale pri konje-

Letuša in drugod. Mnogobrojni venci, ki jih je nosila šolska mladina iz Bočne, so mu bili položeni v zadnji pozdrav.

Pred šolskim poslopjem se je poslovil od pokojnega tovariša Ivan Kelc, predsednik Gornjegrajskega učit. društva in nadučitelj v Novi Stitji, v cerkvi gospod župnik Gregor Potokar, ob odprtem grobu pa njegov nekdanji sosedni tovariš Fr. Brinar, nadučitelj v Gotovljah. V gimnazijskih besedah so se govorniki spominjali Kodermana kot učitelja, očeta in narodnega delavca. Za njim ne žalujeta samo njegova hčerka gospa Josipina Bizjakova, nadučiteljeva soproga v Bočni, in njegov sin dr. Karel Koderman, odvetnik v Mariboru, za njim žalujejo tudi njegovi tovariši, ki so poznali preljubnega kolego, vsi njegovi prijatelji in znanci, zlasti Bočani, ki so visoko spoštovali čestitljivega, veselega in prijaznega starčka. Ohranimo vrlega tovariša, neumornega delavca z jeklenim značajem v najhvaležnejšem spominu. Spavaj, dragi tovariš, po trudapolnem delu sladki sen! K.

nici, topničarstvu ali trenskih četah, bodo ob priznanju ugodnosti enoletnih prostovoljcev, oziroma noše znakov enoletnega prostovoljca premeščeni k pristojnemu infanterijskemu (domobranskemu) polku. Tisti, ki se nahajajo v vojski na bojnem polju, in tisti, ki so zaposleni v zaledju izven nadomestnih čet, dobe ukaz, da se zglase na pristojnih nadomestnih poveljstvih. Izobrazbo teh oseb za rezervne častnike v službi na fronti, v etapah in pisanicah pa ureja posebna določba.

DOLŽNOSTI DUHOVŠČINE PO VOJNI.

Dne 30. septembra je bil na vseučilišču v Budimpešti vstoličen novi rektor, profesor bogoslovja Mihály. Ta je v svojem nastopnem govoru obširno razpravljal o dolžnostih duhovništva po vojni. Poudarjal je, da je treba v vojni prilito kri nadomestiti potom izpopolnjenega vrstva otrok. V tem oziru bo moralo duhovništvo poučevati prebivalstvo kakor tudi glede jetike in nalezljivih bolezni. Dolžnost vsakega duhovnika je, da vzame, če le količkaj more, k sebi kakega invalida ali kako siroto. To je brez-pogojna dolžnost duhovnikov na Ogrskem, ki se jim dobro godi. Rektor je dalje opozarjal na potrebe, delati z reorganizacijo gospodarskega življenja v namen, da se produkcija pomnoži.

AVSTRIJA NA MIROVNEM KONGRESU?

»Berliner Tageblatt« piše: V predavanju Fridrika Naumanna je ta rekel med drugim: »V bodoči mirovni kongres ne smemo vstopiti, ne da bi bili prej pogodbeno zavezani z Avstro-Ogrsko, sicer se ponovi, kar sta obe državi leta 1815. sebi v škodo doživeli na dunajskem kongresu. Skupaj s svojim zaveznikom smo nosili najtežje, skupaj z njim hočemo tudi živeti.« K temu pripominja »Berliner Tageblatt«: Ponovili smo to opazko, ki so jo poslušalci z velikim odobravanjem sprejeli, — pa si je nočemo kratkoma privojsiti.

LLOYD GEORGE O DOBI VOJNE.

Neki ameriški časnikar je vprašal Lloyd Georgeja, tega najgenialnejšega sedaj živečih angleških državnikov, koliko časa bo po njegov sodbi še trajala vojna. Lloyd George je odgovoril: Angleškega naroda zdaj ne zanima čas in ne gleda na koledar; le uspeh je nekaj vreden, ne gre za čas, da se le doseže smoter. Dvajset let je potrebovala Anglija, da je premagala Napoleona; v prvih petnajstih letih je doživela le poraze za porazi. Da bomo zmagali v tej vojni, pač ne bomo potrebovali dvajset let, a čas je postranska stvar. Zmagali bomo in to pravim ter se ne obotavljam priznati, da smo zdaj komaj pričeli zmagovati.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Dvorazrednica na Ubeljskem pri Postojni v letu 1915 nabrala 43 K 50 vin., v tekočem letu pa 17 K 02 vin., skupaj 60 K 52 vin.; Tonica Kračmanova v St. Lenartu pri Laškem trgu za september 2 K; Minka Bartljeva v Semiču s poukom petja 170 K; vodstvo ljudske šole Celje-okolica 11 K; šolsko vodstvo v Nemški loki 24 K; Dnevi darovanja: učiteljice in učenke v Trziču 1325 K; učitelstvo in šolska mladina v Postojni in v okoliških vaseh 2637 K; učenci III. mestne deške ljudske šole v Ljubljani 66 K; skupaj 4295 K 52 vin.

V zadnji štev. izkazanih 202.277 K 13 v.
Danes izkazanih 4.295 » 52 »
Dostlej nabranih 206.572 K 65 v

IV. VOJNO POSOJILO.

Dvorazrednica na Ubeljskem pri Postojni je podpisala 700 K IV. vojnega posojila.
V 20. štev. izkazanih 2.362.038 K — v.
Danes izkazanih 700 » — »
Skupaj IV. voj. posojilo 2.362.738 K — v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Za »Rdeč križ« itd. 206.572 K 65 v.
III. vojno posojilo 278.748 » 69 »
IV. vojno posojilo 2.362.738 » — »
Srednje šole 33.004 » 06 »
Končna vsota 2.881.063 K 40 v.

Vojna in prebivalstvo.

Dunajski vseučiliški profesor Tandler je imel na seji društva zdravnikov jako zanimivo predavanje, ki ga je priobčila »Wiener klinische Wochenschrift«, in ki bo gotovo zanimalo tudi naše čitatelje.

Mislilo se je, ali vsaj mnogi so mislili tako, da bo po tej vojni mnogo bolje, ker bo manj ljudi, več dela in več zaslužka. Profesor Tandler pa je pobijal te nazore in je dokazoval škodo v biološkem (življenjskem) pogledu.

Vojna je izbira hujega. Zmanjšuje prebivalstvo, ovira njegovo premoženje in slabša človeški material. Sedanja vojna se razlikuje od prejšnjih po udeleževanju prebivalstva na vojevanju. Pa ne semo po večjem številu, ampak tudi po sedanjem načinu vojevanja (z ozirom na izpremembo področja) postaja sedaj vojna ljudska. Zato prihaja tudi vpliv vojne na prebivalstvo vedno večji. Vojna ne uničuje in ne oškoduje samo tistih slojev prebivalstva, ki je za razvoj najpotrebnejše, namreč ljudi med 20 in 25 letom, ampak tudi najkrepkejše, ker po prebiranju ostajajo le nesposobni doma. Od zdravih ljudi en del pada, drugi postaja neusposobljen ali oboli, dočim se ohranjajo le slabši.

Škoda, ki jo povzročuje vojna, je dvovrstna. Zmanjšuje število ljudi in slabša njih kakovost. V Avstriji (brez Ogrske) je utegnilo v polnih dvanajstih mesecih pasti 300.000 ljudi, to bi bilo torej štirikrat toliko, kolikor jih je v mirni dobi umrlo v tem času. Ali to število je povečano po umiranju civilnega prebivalstva. K temu prihaja znatno povečana umrljivost otrok in upadek rojstev. Na Dunaju je znašalo število živorojenih 1915 leta 29.257 (1912 pa 40.000), umrlih 30.347 (1912 pa 31.800). Dočim v letu 1912. število rojstev nadkriljuje slučaje smrti za 8200, pa je bilo leta 1915. število rojstev le za 1090 večje. In tako ni samo število sedaj živečih ljudi manjše, marveč bo vedno manjše tudi v bodočih generacijah. Ako je sedaj v Avstriji kakih 5 in pol milijona ljudi porajalo letno 950.000 otrok, jih bo sedaj porajalo le 60.000. Na ta način se za bodočo generacijo upadek na ljudeh, sposobnih za ploditev, povišuje za pol milijona.

To je najmanjše število, ker k padlim treba dodati še tiste, ki so zaradi spolnih bolezni postali nesposobni za ploditev. — Število spolno bolnih postaja med vojno vedno večje. Bati se je sifilistične epidemije. Tako bo morala tudi naslednja generacija trpeti zaradi posledic vojne. Obremenjena bo s sifiliso, to strašno boleznijo, o kateri vemo, kake posledice doniša. K temu prihajajo še druge škode, ki izhajajo iz izpremembe načina življenja. — Veliko število uničenih eksistenc bo videti šele po vojni. Specifični način vojevanja je tako otežil dobavljanje najenostavnejših živežnih sredstev, da je ob daljšem trajanju vojne pomanjkanje hrane neizogibno. Tudi povišana uporaba alkohola in tobaka navaja vojaka k njihovi uživanju in doprinaša tem večjo škodo, ker ju bodo po vojni kupovali na račun mnogih drugih nujnejših potrebščin.

Vojaško sanitetstvo je bilo prisiljeno, da je celo vrsto šol izpremenilo v bolnišnice. To bo donajšo zapuščenost otroke in prostitucijo tem bolj, ker je oče moral na bojišče, dočim se mati zaradi opravič ne more posvečati vzgoji otrok. Tako bo več momentov skupno delovalo in bi oškodovalo in slabilo prebivalstvo. Tudi invalidi, ki bi mogli mnogo pripomoči k množenju prebivalstva, bodo »socialno diskvalificirani« in tako izključeni od življenja.

Kaj nam je torej storiti? Izguba na ljudeh se more nadomestiti samo z rojstvi in manjšanjem umiranja, ali splošno se opaža, da danes število prebivalstva v Evropi stoji na isti meri. Ta vojna dokazuje obenem, kako nepotrebno je triletno izobraževanje vojakov. Da se zmanjša umiranje, bo treba misliti tudi na nezakonite otroke. Ali so morda vsi zakonski otroci zakoniti? V Avstriji se rodi vsako leto do 12.000 nezakonskih otrok, ki jih treba vzdrževati. Ako v tej državi življenje ni privatna stvar, potem ne sme biti tudi zdravje. Zato so pri pobijanju spolnih bolezni potrebne prisilne odredbe. Za delo manj sposobne moči treba uporabljati za tako delo, ki ga morejo izvrševati, a ne da bodo odvisne od milosti, ki se hitro izčrpajo. Treba skrbeti čim bolj, da ne bo hudobnih ljudi. Milijarde, ki se trošijo za alkohol in tobak, slabšajo plemena, a potem nas stanejo zopet novih milijard.

Razvoj ljudstva ne sme obstati samo v tem, da nas bo čim več, ampak treba,